

TÜRKİYE'DE DOĞAL GAZ TEMİN VE TÜKETİM POLİTİKALARI

Basına ve Kamuoyuna

10 Ocak 2005

Oda Başkanımız Emin KORAMAZ Odamızın Doğalgaz alanında yaptığı çalışmaları ve Türkiye'deki Doğalgazın durumu hakkında basın toplantısı gerçekleştirmiştir. Ayrıca Odamızın hazırlamış olduğu doğalgaz temin ve tüketim politikaları raporu da basın mensuplarına dağıtılmıştır.

Değerli Basın Mensupları,

Hoş geldiniz.

Bu basın toplantısında, Enerji Çalışma Grubumuzun hazırladığı "Türkiye'de Doğal Gaz Temin ve Tüketim Politikalarının Değerlendirilmesi" başlıklı Oda görüşü'nün yalnızca kısa bir sunuşunu yapacağım. Oda görüşü metninin veri zenginliğini kısa süreli bir basın toplantısı ile yansıtmamın güçlüklerinden ötürü yapacağım açıklamanın yanı sıra metnin kendisini de, yayınlarınızda değerlendirilmek üzere sizlere ayrıca sunuyoruz.

Değerli Basın Mensupları,

Zamlar, yolsuzluklar ve antlaşmaların arka planındaki gerçekler

Biliyorsunuz son 3 ayda doğal gaza 3 kez zam yapıldı. Zamların 2005'te sürecekte olması dikkat çekicidir. İki Enerji Bakanının Yüce Divan'da yargılandığı yine bilinmektedir. Cumhurbaşkanlığı Denetleme Kurumu Raporlarına konu olan siyasetçi-müteahhit-bürokrat/teknokrat ilişkileri, yolsuzluk ve usulsüzlüklere ilişkin önemli veriler sunuyor. Ayrıca doğal gaz boru hatları, Rusya ile yapılan antlaşmalar ve çeşitli spekülasyonlar, basın toplantımızda dile getireceğimiz gerçeklere ilişkin yüzeye çıkan olgulardan yalnızca birkaçıdır. Bu basın toplantısı ile bu olguların nedenselliklerine dikkat çekecek ve ülkemiz lehine ne tür düzenlemeler yapılmasını dile getireceğiz.

Doğal gazın Türkiye'deki kullanımı ve abartılı talep tahminleri

Doğal gazın bizdeki öyküsü, özellikle Türkiye'ye ilk geldiği dönemde fuel oil vb. birçok yakıtta göre ucuzluğu, kullanım kolaylığı, stoklama sorununun olmayışı vb. görelî üstünlükleri ile başlamıştır. Bu durum doğal gaza talebi hızla artırmıştır. Önümüzdeki yıllarda, doğal gazın elektrik enerjisi üretiminde ve doğal gaz kullanımına yeni geçecek çok sayıda kent ve sanayide daha yaygın bir biçimde kullanımı planlanmaktadır. Bu nedenle doğal gaz talebinin artması bekleniyor. Ancak bu noktada çarpık ve abartılmış talep tahminleri esas alınarak Türkiye'nin, ihtiyaç ve tüketebileceğinin çok üzerinde doğal gaz ithalatını öngören sözleşmelerin imzalanmış olmasına kamuoyunun dikkatini çekmek istiyoruz.

Elektrik enerjisi üretiminde doğal gazın aşırı ve yanlış kullanımı

Diğer yandan doğal gaz tüketimi içinde elektrik enerjisi üretimi için kullanılacak doğal gazın payı 2002'de % 67, 2003'de % 64 gibi yüksek oranlarda seyretmektedir. Sonuçta elektrik enerjisi içinde doğal gazın %45'lere kadar varması gaz ve enerji sektöründeki çarpık politikaları ortaya koymaktadır. Dünyanın diğer ülkelerinde doğal gaz kullanımı içinde elektrik enerjisi üretimi bu denli yüksek bir öncelik almamaktadır. İthal bir enerji kaynağı olan doğal gazın elektrik enerjisi üretimi içindeki payının bu denli yükselmesi ekonomik ve politik bağlamlarıyla rasyonel değildir.

Uyarmıştık,

Elektrik enerjisi üretiminin büyük ölçüde doğal gazla dayandırılmasına yönelik politikalara karşı, Odamız ile Elektrik Mühendisleri Odası'nın yıllar önce dile getirdiği önerilere ne yazık ki kulak verilmemiştir. TMMOB ve bağlı odalar ile Devlet Planlama Teşkilatı'nın gaz talep tahminlerinin abartıldığı, doğal gazla dayalı yeni enerji santrallerine ihtiyaç olmadığı yolundaki uyarılarının dikkate alınmadığını kamuoyu ile paylaşmak istiyoruz.

Değerli Basın Mensupları,

Enerji planlaması ve kamu yatırımı yapılmamaktadır

Enerji sektöründe kamu yatırımlarının gecikmesi ve yetersizliğinin hep "kamu kaynaklarının sınırlılığı" gerekçesine bağlandığını hatırlayalım. Oysa bu gerekçe geçersizdir. Sorun kısa ve uzun vadeli doğru bir enerji planlamasının ve bu planlamaya uygun yatırımların zamanında yapılmamasından, mevcut enerji üretim tesislerinin yönetim ve denetiminde yeterli eşgüdüm olmamasından kaynaklanmaktadır.

Bütün siyasal iktidarlarca "kamu kaynaklarının yetersizliği vb." gerekçelerle, Dünya Bankası, IMF ve bugün AB politikaları doğrultusunda "yatırımların kamu tarafından değil, özel sektör aracılığıyla yapılması" yaklaşımı egemen olmuştur. Enerji üretiminde kamusal planlama, kamusal üretim ve yerli kaynak kullanımını reddeden özelleştirme politikaları ülkemizi enerji alanında da darboğaza sokmuştur. Elektrik enerjisi üretimi amaçlı kamu yatırımlarının aksama, gerileme ve gecikmesinin temel nedeni budur.

Değerli Basın Mensupları,

Bugüne değin ithal doğal gazla dayalı elektrik enerjisi üretim tesislerinin hızla teşvik edildiğine dikkatinizi çekmek istiyorum. Yurtiçi hidrolik (suya dayalı) kaynaklardan daha yüksek bir verimle yararlanılmasına yönelik kamusal politika ve

uygulamalar ise yetersiz kalmıştır. Bugün kamu bu alandan tümüyle çekilmekte, hidrolik esaslı enerji üretim tesisleri artık yabancı şirketler tarafından kurulmaktadır.

Değerli Basın Mensupları,

Doğal gazdaki "al ya da öde" cezası, kömürün elektrik enerjisi üretimindeki payını düşürüyor

Şimdi dikkatinizi çekmek istediğim nokta, ulusal bir kaynak olan kömür üretiminin düşmekte oluşu bağlantılıdır. Elektrik üreten santrallerin üretimleri azalmaya zorlanmakta, dolayısıyla kömür alımlarını kısmaları nedeniyle kömür üretimi düşmektedir. Bu durumun nedeni, doğal gazla dayalı santrallere verilen gaz alım garantileri ve doğal gaz alım sözleşmelerindeki "al ya da öde" cezalarıdır. Böylelikle ulusal enerji kaynağı olan kömüre yönelik arama ve yatırım çalışmaları sürekli olarak gerilemekte; TKİ ve MTA'nın kömür arama sondaj çalışmaları gereken ödenek ve desteğin verilmemesi nedeniyle zayıflatılmaktadır.

Değerli Basın Mensupları,

İthal doğal gazla dayalı yeni enerji santralleri ulusal kaynakları devre dışı bırakıp enerjide ülke ve tüketici aleyhine ekonomik sonuçlar yaratıyor

Makina Mühendisleri Odası olarak, elektrik üretiminde doğal gazla ve ithal kömüre dayalı yeni enerji santrallerine ihtiyaç olmadığını vurguluyoruz. Aynı şekilde, termik santraller için yapılacak yeni yatırımların ulusal enerji kaynağı olan yerli kömüre dayandırılması, ülke ve toplum çıkarları gereğidir. Önerdiğimiz bu politikanın yerli kaynakları mevcuttur. Böylece yurt içi kömür üretimi katma değer ve istihdam yaratacak ve elektrik üretim maliyeti alternatif yakıtlara göre daha düşük olacaktır. Bilinmelidir ki, linyitle çalışan santrallerin maliyetleri doğal gazdan düşüktür. Ancak bu santraller doğal gaz santralleri lehine çok düşük kapasitede çalıştırılmaktadır. Oysa bu santrallerin tam kapasite çalıştırılmaları

durumunda üretim maliyetlerinin daha da düşeceği kesindir.

"Yap-işlet" politikası usulsüzlüklere davetiye çıkarıyor

Bu noktada, yerli linyite dayalı santraller için gerekli kaynaklar ayrılmaz iken, yüksek elektrik alım fiyatlarıyla alım garantisi verilen ve "yap-işlet" esasıyla kurulan doğal gaz yakıtlı bazı santrallerin kuruluş ve işleyişlerindeki usulsüzlük iddialarının, basına da yansıyan Devlet Denetleme Kurulu Raporunda ayrıntılı bir şekilde yer aldığını hatırlatmak istiyoruz.

Değerli Basın Mensupları,

Enerji anlaşmaları ülke çıkarları lehine düzenlenirse, elektrik fiyatları düşürülebilecektir

Dünyanın en pahalı elektrik kullanan ülkelerinden biri olan ülkemizde, "elektrik fiyatlarını düşürme" iddiasında olan hükümetlerin bunu gerçekleştirmemeleri dikkat çekicidir. Oysa doğal gazla çalışan, gaz temini ve üretilen elektriğe alım garantisi verilen doğal gaz santralleri ile ilgili Türkiye'nin yaptığı anlaşmalar yeniden görüşme konusu yapılabilir ve bu anlaşmalardaki ülke çıkarlarına aykırı hükümler ile alım garantileri iptal edilebilir ise doğal gazın elektrik üretimi içindeki son derece çarpık yüksek payı düşecek, yerli kaynak olan linyite dayalı elektrik üretim yatırımları atıl durumdan kurtarılacak, elektrik fiyatları düşürülebilecek, istihdam ve katma değer artacak, elektrik enerjisinde "Enerji Güvenliği" tesis edilebilecektir.

Yeni ve yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelim durdurulmuştur

Sorun enerji üretiminde ulusal çıkarların korunmasını öngören planlı kamusal politikaların izlenmemesinden kaynaklanıyor. Ülkemizde bulunan yeni ve yenilenebilir enerji kaynaklarının (rüzgar, jeotermal, su, gelgit, hidrojen, güneş, biogaz enerjisi) kullanımının yaygınlaştırılması ve teşvik edilmesi gerekmektedir.

Ancak bu amaçla hazırlanan bir yasal düzenleme TBMM Genel Kurul gündemine gelmişken, son dakikada hükümetçe yabancı petrol ve doğal gaz tekellerinin çıkarları lehine geri çekilmiştir.

Değerli Basın Mensupları,

Alınmayan doğal gaza ödeme yapılması Türkiye'nin çıkarlarına aykırıdır

Türkiye'nin Rusya'dan 30 milyar, İran'dan 10 milyar, Cezayir'den 4 milyar, Nijerya'dan 1.2 milyar, toplam 45.2 milyar m³ doğal gazı mevcut yatırımlarla alabileceği tespit edilmiştir. Talep ve tüketimin öngörülen alım miktarları kadar artmaması durumunda, Türkiye almadığı gaz için "al veya öde" anlaşmaları uyarınca para ödemek zorunda kalabilecektir.

Değerli Basın Mensupları,

Buraya kadar aktardığım gerçeklerin yasa bazındaki köklerinin Enerji Piyasası Yasası ve Doğalgaz Piyasası Yasası'nda bulunduğunu ayrıca belirtmemiz gerekiyor.

Son olarak, gaz temin programlarının bir dizi teknik parametre yanı sıra, politik parametre içerdiğini belirtmek istiyoruz. Gaz temin anlaşma ve programlarının çok ciddi bir stratejik çalışma olarak ele alınması gerekmektedir. Zira ülkemiz uluslararası arenada enerji kozunu elinden çıkarmaktadır.

Önerilerimiz:

Odamızın enerji ve doğal gaz politikalarına ilişkin önermelerini sizlere sıralayarak sözlerimi bitireceğim.

Türkiye mevcut gaz alım sözleşmelerini, alım miktarları, alım fiyatları, ödeme şartları vb. kriterler yönünden "takrir-i müzakere" konusu yapmalıdır.

Anlaşmalarda fiyat, alınmayan gazın bedelinin ödenmesi, ödemelerin nakit olarak yapılması, gazın

üçüncü ülkelere satılmasının önlenmesi vb. Türkiye aleyhine şartlar iptal edilmelidir. Satın alınan gaz bedellerinin mal ve hizmet ihracıyla ödenmesi sağlanmalıdır.

Doğal gaz temininde Rusya'ya olan bağımlılık mutlaka azaltılmalıdır.

Elektrik enerjisi üretiminde ulusal ve kamusal kaynaklar ile yeni ve yenilenebilir enerji kaynaklarına ağırlık verilmelidir.

Elektrik üretimi içinde doğal gazın payı mutlaka düşürülmelidir.

Doğal gaz üretim ve tüketim planlamasında, politika ve önceliklerin tartışılıp, yeniden belirleneceği geniş katımlı bir platform oluşturulmalı; Dünya Enerji Konseyi Türk Milli Komitesi'nde ilgili tüm taraflar temsil edilmeli ve bu kuruluşa Ulusal Enerji Enstitüsü kimliği verilmelidir.

Doğal gazın ülkemizdeki kullanımına ilişkin, Makina Mühendisleri Odası ve Şubelerinin, Valiliklerin, Belediyelerin, Sanayi Odaları ve Organize Sanayi Bölge Müdürlükleri ile Üniversitelerin gerek kendi alanlarında özgül, gerekse işbirliği içinde birlikte yapmaları gereken çalışmalar eşgüdüm içinde yürütülmelidir.

Kamusal bir hizmet olan elektrik üretiminde, "Başının çaresine bak, kendi enerjini kendin üret" piyasacılığı, plansızlığı ve kaynak israfına yol açan politikalar terk edilerek kamu üretimi güçlendirilmelidir.

Özel olarak elektrik enerjisi üretiminde genel olarak tüm enerji kaynaklarının temin ve kullanımında ülke ölçeğinde geçerli olacak bir Master Plan uygulanmalıdır.

Kojenerasyon uygulamalarıyla ilgili ülke düzeyinde geçerli olacak uygulama kodları ve standartları bir an önce yürürlüğe konmalıdır.

Elektrik iletim ve dağıtım hatlarında iletim kayıplarını azaltacak yatırımlar hızlı biçimde yapılmalıdır. Genel olarak enerji tasarrufunu sağlayıcı politika ve zorunlu uygulamalar yürürlüğe konulmalıdır.

Doğal gaz temin politikalarının belirlenmesinde kapalı kapılar ardındaki gizli diplomasi yerine, ilgili tüm kesimlerin katılacağı ulusal strateji belirlenmesi çabalarına ağırlık verilmelidir.

Doğal gazın sektörel kullanım öncelikleri tartışmaya açılmalıdır. Bu anlamda, ulusal düzeyde tartışmalar yapacak, stratejiyi belirleyecek yetkili kuruluş olarak, oluşum, yönetim ve denetiminde doğal gazla ilgili tüm kesimlerin temsil edildiği Doğal Gaz Enstitüsü ve bu Enstitünün alt kollarının bir an önce çalışmaya başlaması zorunludur.

Yerli doğal gaz üretimi artırılmalıdır. Zonguldak taşkömürü sahalarındaki metanın kullanım imkanları sağlanmalıdır. TPAO'nun Karadeniz'deki doğal gaz arama çalışmaları desteklenmelidir.

Doğal gazla ilgili politika ve önceliklerin belirlenmesinde etkin konumda olacak Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu'nun çalışmalarına Meslek Odalarının düzenli katkısı sağlanmalıdır.

Kentsel dağıtım şebekelerinde, bina servis bağlantılarında, bina iç tesisatlarında, gazın yıllardır kullanıldığı kentlerdeki uygulamaların ve deneyimin ışığında, bütün ülke çapında geçerli ve zorunlu olacak standart ve şartnameler,

EPDK koordinasyonunda gaz şirketleri, meslek odaları ve uzmanlık örgütlerinin katılımıyla hazırlanmalı ve bir an önce uygulamaya konulmalıdır.

TMMOB Makina Mühendisleri Odası
Yönetim Kurulu Başkanı
Emin KORAMAZ

Sosyal Devlete Bir Darbe Daha! Köy Hizmetleri'nin Kapatılmasıyla Türkiye'nin Kılcal Damarlarından Biri Daha Kesiliyor!

Basına ve Kamuoyuna
19 Ocak 2005

IMF ve Dünya Bankası direktifleri uyarınca, gelişmiş ülkelerde uygulanan kırsal kalkınma politikalarına karşıt bir yönelimle Köy Hizmetleri ortadan kaldırılıyor.

"Küreselleşme süreçleri" ve "yapısal reformlar" olarak adlandırılan, tarımdan enerjiye, ticaretten sosyal hizmetlere ve sosyal güvenliğe kadar uzanan çok geniş bir alanda ülkemizin üretim yapısı ve bölüşüm politikalarını uluslararası sermaye lehine kökten değiştiren; kamunun ulusal politika üretme ve uygulama kapasitesini tahrip eden düzenlemeler bütün hızıyla sürüyor. Bu amaçla ilk adım, kamu iktisadi işletmelerinin özelleştirilmesiyle atılmıştı. Şimdi ikinci adım olarak, doğrudan iktisadi faaliyet yürütmeyen ancak kamusal hizmet veren kamu kuruluşlarının parçalanarak özel sermayeye devredileceğini öngören bir geçiş süreci yaşanmaktadır.

Bu düzenlemelerden biri olan, "Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün Kaldırılması'na ilişkin tasarı, TBMM Genel Kurulundan geçmiş ve konu Cumhurbaşkanı'nın onayına sunulmuştur.

Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 1984 yılında, "kamu yönetiminde etkinliğin artırılması ve kırsal alana hizmetlerin bir bütün olarak götürülmesi" gerekçesiyle, Toprak Su, Yol Su Elektrik (YSE) ve Toprak İskan Genel Müdürlükleri'nin lağvedilerek birleştirilmeleri sonucu kurulmuştur.

Köy Hizmetlerinin İstanbul ve Kocaeli illerinde büyükşehir belediyelerine, diğer illerde il özel idarelerine, iskan konularına ilişkin hizmetlerinse Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'na bağlanmasını ve bunun bir yıl içinde tamamlanmasını öngören yasa tasarısı, Anayasanın 44, 45 ve 166. maddeleri ile devlet tüzel kişiliğine yüklenen görevleri kamu görevleri olmaktan çıkararak, yerelleştirme adı altında ticarileştirmekte ve özelleştirmektedir. Belediyelerle il özel idarelerinin gerek organizasyonel durum ve yetenekleri, gerekse söz konusu hizmetlerin ticarileştirilmesinin bu kurumlarda yol açacağı yozlaşma gözletildiğinde, üstlenecekleri bu yükün altından kalkamayacaklarını daha şimdiden söyleyebiliriz.

Bunu Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün geniş faaliyet sahalarından görebiliriz. Köy Hizmetleri, köy ve bunlara bağlı yerleşim birimlerinin yollarını yapmak, bu yerleşim birimlerini yeterli ve sağlıklı içme suyuna kavuşturmak, toprak ve su kaynaklarını geliştirmek, bu amaçla çiftçilere kredi vermek, teknik yardım projeleri hazırlamak, köy içi sosyal tesisleri yapmak, evini yapan vatandaşa konut kredisi vermek, yurtdışından göç edenlere iskan sağlamak, sulama ve hayvan içme suyu temini amacıyla gölet, bent, kanal gibi tesisler yapmak, toprak muhafaza tedbirleri vermek, arazi toplulaştırma, tarla içi geliştirme hizmetleri ve çeşitli drenaj tesisleri yapmak, toprak ve su kaynaklarının geliştirilmesi ile ilgili araştırma çalışmaları yapmak görevlerini başarıyla yerine getirmiştir. YSE Genel Müdürlüğü'nün kurulduğu 1965 yılından bu yana ülkemizde yolu olmayan köy kalmamıştır ve toplam yol ağı bugün 294.000 km'ye çıkmıştır. Türkiye'de şehirlerarası hizmet veren Karayolları yol ağının 60.000 km olduğu göz önüne alınırsa yapılan iş ve katedilen mesafenin önemi daha iyi anlaşılacaktır. Aynı şekilde Köy Hizmetlerinin, DSİ'nin yarısı kadar sulama hizmeti sunduğu ve Tarım Reformu Genel Müdürlüğü'nün yaptığı arazi toplulaştırmasının birkaç katını yaptığı da bir gerçektir.

Köy Hizmetleri kırsal kesimde yaşayan ülke nüfusunun 25 milyonu yani %35'lik bölümüne birçok yaşamsal hizmet götüren önemli bir sosyal hizmet alanıdır ve şimdi bu alan yok edilerek kırsal yaşamımız önemli sarsıntılara maruz bırakılmaktadır.

Öte yandan basın ve kamuoyunun dikkatini, bilinçli ve ulusal düzeyde bir su politikası izlenmediği takdirde ülkemizin çölleşme tehlikesiyle karşı karşıya kalabileceği, toprak ve su kaynaklarının titizlikle korunması gerektiği noktalarına çekmek istiyoruz. Köy Hizmetleri konusu böylesi ulusal ölçeklerden hareketle de değerlendirilmelidir.

TMMOB Makina Mühendisleri Odası
Oda Sekreteri
Ali Ekber ÇAKAR